PG/IVS/SAN/404(A, B, C)/24
(New)

M.A. 4th Semester Examination, 2024

SANSKRIT

PAPER – SAN-404(A, B & C)(New)

Full Marks : 50

Time : 2 hours

The figures in the right hand margin indicate marks

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable

Illustrate the answers wherever necessary

PAPER — SAN-404(A)

GROUP—A

(*Literature*)

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेन देवनागर्या च समाधेया :

क — विभाग

1. एकः समाधेयः — 10 × 1

(क) श्रीहरिदाससिद्धान्तवागीशविरचितस्य रुक्मिणीहरण-महाकाव्यस्य द्वितीयसर्गसारः संक्षेपेण लिख्यताम् ।

(ख) राजा भीष्मकः कस्याधिपतिः आसीत् ? तस्य राज्ञः चरित्रचित्रणं प्रथमसर्गत्रयमाश्रित्य क्रियताम् ।

2. सप्रसङ्गमेको व्याख्येयः — 5

(क) श्रियाश्रितः सकलतनौ तनुनपान्महामहाबहुतरचक्रधारकः ।
उरःस्थले परिलसदेकश्रियं जहास यो मधुरिपुमेकचक्रकम् ॥

(ख) कन्यामथान्यां प्रति दानमेषा तदिष्टामिष्टं ददती शिशिक्षे ।
यादृक्स्वभावा हि परे भवेयुस्तद्योग्यखेलाय चलन्ति बालाः ॥

ख — विभागः

3. एकः समाधेयः — 10 × 1

(क) का नाम प्रस्तावना ? अमरमङ्गलनाटके कीदृशी प्रस्तावना दृश्यते ? सा यथोपयुक्तं न वेति विचार्यताम् ।

(ख) अमरमङ्गलं केन विरचितम् ? तत्र कति अङ्काः सन्ति ? प्रथमाङ्कस्य नाम किम् ? तत्र वीरायाः राजान्तः पुरे केन प्रकारेण प्रवेशो जातः इति आलोच्यताम् ।

4. सप्रसङ्गमेको व्याख्येयः — 5

(क) मृताप्यमृतनिष्यन्दा निष्पदापि चतुष्पदा ।
अवर्णा बहुवर्णापि माता गौरस्तु वः श्रिये ॥

(ख) आजीवनं भवदुपासनमेव धर्मस्त्वद्गौरवाय मरणञ्च सुखं यदीयम् ।
तेषां त्वदभ्युदय-दर्शन-वञ्चितानां मातर्दयस्व तनुजेषु भव प्रसन्ना ॥

ग — विभागः

5. एकः समाधेयः — 10 × 1

(क) अपराजितेति लघुकथा केन विरचिता ? तत्र विजयायाः चारित्रिकं वैशिष्ट्यमालोच्यताम् ।

(ख) नारीणां कार्यालयगमनविषये कीदृशो मनोभावोऽपराजितायां प्राप्यते ? तत्र लिङ्गवैषम्यविषये वा का वार्ता उपलभ्यते-विचार्यताम् ।

[Internal Assessment — 10 Marks]

PAPER – SAN-404(B)

GROUP–B

(*Vyākāraṇa*)

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च समाधेयाः

1. यथानिर्देशमुत्तरं दीयताम् — 10

(*क*) प्रातिशाख्यमिति पदं कथं सिध्यति ? ऋक्प्रातिशाख्ये प्रथमपटलस्यालोचनायानां विषयाणां विवरणं प्रदेयम् ।

अथवा

शौनकसम्मतमनुस्वारस्वरूपं निपुणं पर्यालोच्यताम् ।

(*ख*) कविरहस्यम् — इति ग्रन्थस्य प्रणेता कः ? ग्रन्थस्य मङ्गलाचरणे कस्य स्तुतिर्विहिता ? मङ्गलश्लोकस्याशयः मुख्यं फलञ्च आलोच्येताम् । 10

अथवा

कविरहस्यग्रन्थस्य विषयपर्यालोचनपूर्वकं वैशिष्ट्यानि प्रदर्शनीयानि ।

2. यथानिर्देशमुत्तरं दीयताम् —

(क) यथेच्छं द्वयस्य व्याख्या कार्या — 5 × 2

(*i*) आत्मा बुद्ध्या समेत्यार्थान्मनो युङ्क्ते विवक्षया ।
मनः कायाग्निमाहन्ति स प्रेरयति मारुतम् ।।

(*ii*) कण्ठे माध्यन्दिनयुगं मध्यमं त्रैष्टुभानुगम् ।
तारं तार्तीयसवनं शीर्षण्यं जागतानुगम् ।।

(*iii*) व्याघ्री यथा हरेत्पुत्रान्दंष्ट्राभ्यां न च पीडयेत् ।
भीता पतनभेदाभ्यां तद्वद्वर्णान्प्रयोजयेत् ।।

(ख) सप्रसङ्गं द्वयस्य व्याख्या कार्या — 5 × 2

(*i*) परावरे ब्रह्मणि यं सदाहु-
र्वेदात्मानं वेदनिधिं मुनीन्द्राः ।
तं पद्मगर्भं परमं त्वादिदेवं
प्रणम्यर्चां लक्षणमाह शौनकः ।।

(*ii*) अस्त्यगस्त्यमुनिजोत्स्ना-पवित्रे दक्षिणापथे ।
कृष्णराज इति ख्यातो राजा साम्राज्यदीक्षितः ।।

(*iii*) कायो न जीर्य्यति जृणाति न यस्य शक्ति-
र्नो जुर्य्यते भुजबलं न जिनाति तेजः ।
यद्विद्विषां जरति चेतासि भोगतृष्णा
तेषां वपूंषि विपिनेषु च जारयन्ति ।।

[Internal Assessment — 10 Marks]

PAPER – SAN-404(C)

GROUP–C

(*Indian Philosophy*)

(सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेनैव समाधेयाः)

विभाग — क

1. एकः प्रश्नः समाधेयः — 10 × 1

(क) मीमांसान्यायप्रकाशानुसारं धर्मलक्षणं निरुप्यताम् । तत्र यागादिः कथं धर्मः भवितुमर्हति इति विचार्यताम् ।

(ख) को नाम विधिः ? को गुणविधिः ? को वा विशष्ट विधिः ? उभयत्र उदाहरणं दीयताम् । विशिष्टविधौ मत्त्वर्थलक्षणा कथं करणीया इति आलोच्यताम् ।

2. द्वयोर्व्याख्या कार्याः — 5 × 2

(क) उत्पत्तिविधिः ।

(ख) श्रूतिः ।

(ग) लिङ्गम् ।

विभाग — ख

3. एकः प्रश्नः समाधेयः — 10 × 1

(क) शांकरभाष्यानुसारतः ब्रह्मणः तटस्थलक्षणं प्रतिपादयत ।

(ख) "ब्रह्मप्रसिद्धमप्रसिद्धं वा स्यात् ? यदि प्रसिद्धं न जिज्ञासितव्यम् । अथ अप्रसिद्धं नैव शक्यं जिज्ञासितुम् इति" इति भाष्यांशे पूर्वपक्षस्य मतं शंकराचार्यानुसारं खण्डयत ।

4. द्वयोर्व्याख्या कार्या: — 5 × 2

(क) अभातो ब्रह्मजिज्ञासा ।

(ख) धर्मब्रह्मजिज्ञासयोः फलजिज्ञास्यभेदाच्च ।

(ग) साधनचतुष्टयम् ।

[Internal Assessment — 10 Marks]